

PŘECHOD DO OBRANY V PRŮBĚHU ÚTOKU

Přechod do obrany v průběhu útoku není ve válečné praxi novým jevem. I v úspěšně probíhajících útočných operacích docházelo k tomu, že na některých úsecích fronty vznikl pro útočící vojska nepříznivý poměr sil nebo jinak nevýhodná situace, která si vynutila, aby část vojsk v útoku přešla dočasně do obrany. Přechod do obrany byl zpravidla způsoben nedostatkem sil a prostředků k pokračování útoku (vyčerpáním fyzických sil a materiálních prostředků vojsk) a zejména nutností odražit protizteče a protiúderu nepřítele.

Samotný pojem přechod do obrany je velmi často používán, ale v Bojovém řádu pozemního vojska ČSLA (ve všech jeho částech) ani v další literatuře nenajdeme jeho přesnější vymezení. Jde tu vlastně o **složitou, cílevědomou a organizovanou činnost vojsk, jejich velitelů a štábů (možno říci i proces), uskutečňovanou s cílem vytvořit příznivé podmínky pro vedení obrany (obránného boje).**

K přechodu do obrany může dojít z různých důvodů a za různých podmínek (např. v průběhu útočné operace k odražení protiúderu nebo silných protiztečí, předem, nebo po jejich zahájení, při neúspěchu ve střetném boji, při překrytí státní hranice apod.). Může být uskutečněn jak vševojskovými svazky a útvary (nebo jen částmi jejich sil), tak i celými svazy. V článku se zmíním jen o některých otázkách přechodu do obrany, které nepřesahují taktický rámec a podmínky, za nichž může být uskutečňován v průběhu útoku.

Podmínky přechodu do obrany jsou tvořeny souhrnem takových faktorů jako je situace, stav a charakter činnosti nepřítele, vlastních vojsk, sousedů, ráz terénu, radiační a chemická situace, denní doba a další. Velmi důležitým faktorem je i čas, který je k dispozici. Tyto činitele bezprostředně ovlivňují jak organizaci obrany a její zaujetí, tak i vedení obranného boje. Rozhodující vliv obvykle bude mít nepřítel a jeho činnost. Působení ostatních faktorů není vždy

stejně, a proto i každý přechod do obrany bude mít své jedinečné charakteristické znaky, kterými se bude lišit od druhého.

V závislosti na uvedených činitelích, které ve svém souhrnu vytvářejí taktickou situaci, může být přechod do obrany uskutečněn **v přímém dotyku s nepřítelem a nebo mimo dotyk s ním**. Bojový řád pozemního vojska ČSLA (Všeob-R-1) v článku 382 uvádí, že při přechodu do obrany v přímém dotyku s nepřítelem se věnuje zvláštní pozornost vytvoření bojové sestavy, palebného systému a ženiných zátarasů, organizaci protivzdušné obrany a opevňování zaujímaných prostorů a postavení v nejkratší době v souladu s rozhodnutím velitele. Při přechodu do obrany mimo dotyk s nepřítelem je obrana zaujímana skrytě, v krátké době a pod ochranou k tomu vyčleněných jednotek.

Při zkoumání problematiky přechodu do obrany můžeme využít bohatých poznatků a zkušeností z Velké vlastenecké války. I v soudobém boji by se přechod do obrany mohl uskutečnit za obdobných situací a z analogických příčin, jako tomu bylo v minulosti. Bylo by však chybou dělat jen mechanické paralely. Nepřítel dnes disponuje vysoce přesnými a účinnými prostředky ničení, kterými je schopen způsobit útočícím vojskům velké ztráty. Jeho zálohy jsou značně pohyblivé a mohou zasazovat údery našim vojskům již v době, kdy se ještě nestavěla připravit k obraně. V důsledku toho **bude dnes přechod do obrany daleko složitější a časově velmi náročný**. To však nevylučuje případy, že i v soudobém boji může docházet k situacím (obdobně jako tomu bylo za druhé světové války), že vojska, která přešla do obrany, nepovedou hned obranný boj. Nemůžeme vyloučit ani takové situace, že na některých úsecích fronty, vlivem značných ztrát a vyčerpanosti obou bojujících stran, dojde k dočasnému snížení intenzity boje (bojové činnosti).

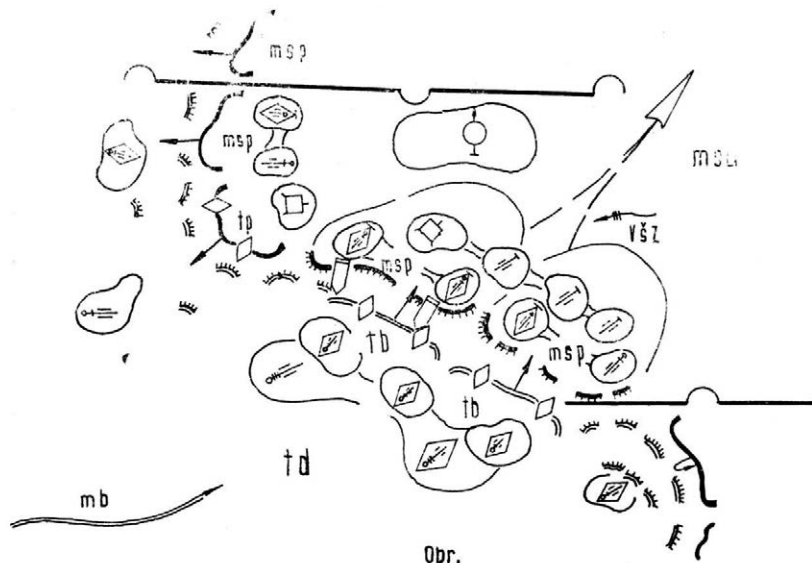
Přechod do obrany v průběhu útoku je přechodem od jednoho druhu boje ke druhému. Je to závažná změna v činnosti útočících vojsk, protože jde o přechod k vynucenému druhu boje. Příčiny přechodu mohou být různé, především to však bude bezprostřední nebo potenciální hrozba útoku silnějšího nepřítele (přechod do obrany je obvykle podmíněn touto situací). Bude zpravidla uskutečňován na těch směrech (prostorech), kde se nepříteli podařilo vytvořit převahu sil, kterými přechází do protiztečí a nebo tam, kde vzniká nebo již existuje nebezpečí aktivní činnosti nepřítele. Při přechodu do obrany organizujeme upevnění výhodných čar, uskutečňujeme přeskupování bojových sestav vojsk a řadu dalších opatření nezbytných k organizovanému vedení obrany.

Přechod do obrany v útoku všemi silami nebo jen částmi sil divizí (pluků) se může uskutečnit jak v jejím průběhu na bránícího se nepřítele, tak ve střetném boji (v průběhu útoku na útočícího nepřítele) a rovněž i při pronásledování (v průběhu útoku na odcházejícího nepřítele).

V průběhu útoku na bránícího se nepřítele bude zpravidla k němu docházet při odrážení silných nepřátelských protiztečí. Ke splnění cílů obrany povede nepřítel nejúpornější boj o první pásmo obrany. Úkolem jeho divizí prvního sledu bude odrazit náš útok, udržet celistvost obrany v předním obranném prostoru a způsobit nám takové ztráty, které by přivodily zastavení útoku. K tomu může vést i divizní protizteče (mají být uskutečňovány jen tehdy, jestliže zajistí udržení pásma obrany). K odrážení nepřátelské divizní protizteče (zpravidla vedené silou jedné brigády) vyčleňujeme obvykle na ohrožený směr část sil prvního sledu divize (pluku), protitankovou zálohu a pohyblivý odřad zatarasovací, kte-

ré palbou z výhodných čar ničí nepřítele, jenž vede protizteč, brání mu, aby se vklínil do bojové sestavy útočících vojsk, a poté v součinnosti s hlavními silami dokončují jeho zničení rozhodnou ztečí. Hlavní síly divize (pluku) pokračují v rozvíjení útoku do hloubky obrany nebo ničí nepřítele, jenž provádí protizteč, rozhodným útokem do jeho boku a týlu.

Silnou protiztečí bude sborová protizteč, kterou obvykle vede divize druhého sledu armádního sboru. Tato protizteč je zpravidla organizována za situace, kdy naše úderné uskupení je oslabeno, nemá pohotové zálohy, útok je zpomalen nebo za jiné pro nás nepříznivé situace. Může být zahajovaná mohutnou palebnou přípravou, která zahrnuje jadernou, dělostřeleckou a leteckou přípravu. Divize, která uskutečňuje protizteč se na čáru zasazení přesunuje vysokou rychlostí a vede ji v pásmu širokém 15—20 km, přičemž hlavní úsilí soustřeďuje na úsek o šířce asi 8 km. K protizteči se mohou připojit volné síly armádního sboru a k ovládnutí důležitých objektů je možné vysadit i taktické výsadky. Sborová protizteč by nejčastěji byla vedena do boků našich prvosledových svazků (uskupení), které se vklínily do nepřátelské obrany; možná varianta — viz **obr.**

V průběhu armádní útočné operace se mohou vytvořit různé podmínky k odražení sborové (případně i jiné) protizteče. Pokud je odražení řešeno přechodem vyčleněných sil do obrany, budou ji tyto síly zaujímat ve složitých podmínkách (obvykle jde o jednu z divizí prvního sledu nebo většinu jejich sil), které jsou dány skutečností, že:

— velitel a štáb divize (velitelé a štáby pluků) budou zpravidla nuceni ještě určitou dobu řídit útok k ovládnutí výhodné čáry a současně za časové tísně organizovat přechod do obrany,

— bojeschopnost divize (pluků) může být značně snížena předchozími údery nepřítelů a v průběhu zaujímání obrany může současně probíhat i odstraňování následků po použití ZHN nepřitelem,

— útočící divize (pluky) může mít již všechny pluky (prapory) v prvním sledu, případně její druhý sled bude napaden nepřitelem a jeho zasazení bude ztíženo; mezi útočícími útvary a jednotkami vlivem jejich nerovnoměrného postupu mohou vznikat mezery, které ztěžují jejich úzkou součinnost,

— v dotyku budou zpravidla slabší síly nepřítelů, zatímco síly určené k protizteči budou na přesunu z hloubky na čáru zasazení (aby nepřítel zabezpečil organizované a včasné zasazení těchto sil, bude stupňovat odpor i aktivitu vojsk v dotyku),

— na směru protizteče vytvoří nepřítel převahu sil v jaderných i konvenčních prostředcích, bude stupňovat palebné ničení, úsilí průzkumu, prostředků REB, diverzních skupin i vzdušných výsadků (v souladu se znázorněnou situací na obr. uvádím i možný poměr sil v době střetnutí s nepřátelskou protiztečí — viz **tabulku**),

— možnost manévru útvary a jednotkami (i palebnými prostředky) je časově i prostorově omezena a bude ztíženo (někdy i znemožněno) přeskupení sil,

— přechod do obrany se může uskutečnit i v nevýhodném terénu,

— čas na zaujetí a budování obrany bude diktován nepřitelem a limitován dobou zahájení protizteče (v závislosti na hloubce rozmístění divize druhého sledu armádního sboru může být zasazena do protizteče již za 2—4 hodiny po jejím vyvedení z prostoru rozmístění).

Z těchto podmínek je zřejmé, že přechod do obrany k odražení silné protizteče bude vynucenou činností a že bude používán tehdy, když se nám nepodaří jadernými údery, údery letectva a palbami dělostřelectva výrazně oslabit druhé sledy (zálohy) nepřítelů. Množství sil a prostředků vyčleněných k odražení protizteče obranou budeme určovat podle konkrétní situace a nemůže být pro to žádná šablona.

Přechod do obrany se může uskutečnit i za jiných okolností. Při rychlém rozvíjení útoku v hloubce nepřátelské obrany může dojít k prolínání bojových sestav útočících vojsk se sestavami nepřítelů. Různě silné jeho skupiny mohou být uvnitř bojové sestavy útočící divize (pluku), na jejich bocích a v týlu. Tyto skupiny ve snaze uniknout z hroziícího obklíčení a nebo také ve snaze maximálně narušit útok divize (pluku), mohou vést údery do jejího boku nebo týlu. Divize (pluk) pak bude nucena vyčlenit určité síly k obraně boků a týlu.

Je možné, že obdobná situace nastane i tehdy, kdy síly jednoho nebo více svazků (útvárů) dokončují nebo již dokončily obklíčení určitého uskupení nepřítelů. Ve snaze prolomit obklíčovaci frontu a vyjít z tohoto prostoru, soustředí nepřítel své nejschopnější síly a povede jimi úder proti těm jednotkám, které tuto frontu vytvořily. Úder nepřítelů bude pravděpodobně směřovat do boku nebo týlu divize (pluku). Současně může zasazovat údery čelně útočícím vojskům, aby usnadnil vyjít z obklíčení. V takové situaci je možné, že část sil divize (pluku) zaujme obranu s cílem odrazit (zmařit) pokusy nepřítelů o vyjít z obklíčení a další část s cílem odrazit (zmařit) snahu nepřítelů o spojení s obklíčenými vojsky. Nemusí tu jít jen o odražení úderů tankových a mechanizovaných jednotek, které zůstaly v sestavě útočících vojsk a snaží se probít ke svým hlavním silám, ale i úderů nepřítelů, který byl do sestavy divize (pluku) přepraven vzduchem (aeromobilní jednotky, taktické výsadky).

Tabulka

Prostředky	Počty		Poměry sil				Hustota	
	nepřítel	vlastní	kvantitativní		kvalitativní		nepřítel	vlastní
			nepřítel	vlastní	nepřítel	vlastní		
Prapory celkem	9	8	1, 1	1	1, 4	1	1, 6	1, 8
z toho tpr	6	2	3	1	3, 1	1	2, 5	7, 5
dělostřelectvo	170	200	1	1, 1	1	1, 1	11, 3	13, 3
tanky tanky + PTZ tanky + BVP	187	72	2, 5	1	1, 9	1	12, 4	4, 8
	338	284	1, 1	1	1, 2	1	22, 5	18, 9
Celkem	100	129	1	1, 2	1	1, 2	6, 6	8, 6

Celkový kvalitativní poměr sil (bez prostředků jaderného napadení) 1, 2:1

Přehled objektů

– vlastní vojska

msp na BVP – 90 %
 msp na OT – 90 %
 do 122 mm – 380 %
 do 152 mm – 285 %
 rmo – 95 %

– nepřítel

tb (N) – 170 %
 shdo (N) – 285 %
 smdo (N) – 190 %
 ptpř (N) – 60 %
 shdo (N) – 190 %

Poznámka

Pro výpočet poměru sil a hustot jsem využil úlohy č. 21163 „Výpočet poměru sil a operačních hustot v pásmu činnosti divize“ ze souboru úloh DIVKOT pro mikropočítač POTAS. Jde o ukázkou jedné z možných variant, při níž byly uvažovány dvě tankové brigády armády NSR, každá se ztrátami 15 % (počítač uvádí 2X po 85 %, proto 170 %) a sedm dělostřeleckých oddílů (každý ztráty 5 %) a část protitankového praporu. U vlastních vojsk je započítán jeden motostřelecký pluk na BVP (ztráty 10 %), jeden motostřelecký pluk na OT (ztráty rovněž 10 %), sedm dělostřeleckých oddílů a jeden raketometný oddíl (u všech ztráty 5 %). Po zasazení mechanizované brigády nepřítele by se celkový kvalitativní poměr sil změnil na 1,6 : 1 ve prospěch nepřítele. Šířka pásma byla stanovena na 15 km.

Přechod do obrany je možný i v jiných případech např. když útočící svazky (útvary) utrpí velké ztráty a nebudou schopny dalšího útoku. Rovněž i útvary a jednotky, které se odtrhly od hlavních sil divize, mohou zaujímat obranu s cílem upevnit důležité čáry v hloubce sestavy nepřítele a udržet je do příchodu hlavních sil. Obrana také zakončí útok, např. při dosažení hranic neutrálního státu nebo při proniknutí na mořské pobřeží.

Ve střetném boji mohou přecházet do obrany především ty síly divize a pluku, které plní bojový úkol na poutacím směru. Tyto síly jsou předurčeny k čelnímu poutání hlavního nepřátelského uskupení. Ke splnění tohoto úkolu musí především ovládnout výhodnou čáru, která zabezpečuje hlavním silám divize (pluku) podmínky pro manévr, rozvinování a úder do boků a týlu hlavního nepřátelského uskupení. Dále musí palbou všech prostředků ničit útočícího nepřítele a nedovolit mu udeřit do boků a týlu hlavních sil divize (pluku). Půjde tedy o vysoce aktivní obranu vedenou z větší části na ženijně nepřipravených čarách a úzce koordinovanou s útokem hlavních sil divize (pluku). Obdobně si mohou počínat i předvoje čelních pluků (pokud je střetný boj zahajován z pochodu). Jestliže nepřítel, který je v převaze, předešel svoje předvoje v rozvinování, zaujmou výhodnou čáru a palbou všech prostředků poutají nepřítele, ničí ho a zabezpečují rozvinování hlavních sil.

V případě, že střetný boj se nebude vyvíjet úspěšně, budou obvykle přecházet do obrany i ty síly, které útočily na směr hlavního úderu divize (pluku). Za této nepříznivé situace je nutné upevnit dosažené čáry a palbou všech prostředků, jakož i protiztečemi omezovat činnost nepřítele do příchodu dalších svazků (útvarů).

K přechodu do obrany může docházet i v **průběhu pronásledování**. Odcházející nepřítel ve snaze nás maximálně zdržet a oslabit nebude uskutečňovat jen zatarasování a palebné údery, ale i rozhodné protizteče vedené různými silami. Rovněž bude usilovat o to, aby měl volné cesty odchodu. Pokud se nám podaří tyto cesty přehradit, vyvine jistě maximální aktivitu a usílí k tomu, aby je opět uvolnil.

Při pronásledování odcházejícího nepřítele mohou proto přecházet do obrany některé síly divize (pluku) s cílem odrazit protizteče, kterými se nepřítel snaží zdržet pronásledovatele a vytvořit podmínky pro organizovaný odchod svých vojsk, a také ty síly, kterým se podařilo předejít ustupujícího nepřítele a ovládnout (přehradit) jeho cesty odchodu.

Z těchto příkladů je zřejmé, že k přechodu do obrany v průběhu útoku může docházet z různých, často i značně odlišných příčin, a také za různých podmínek.

Přechod do obrany bude obvykle uskutečněn na nepřipravené čáře a za silného působení různých palebných prostředků nepřítele. Vojska, která přecházejí do obrany, zpravidla budou mít ztráty, narušené velení vojskům a jejich bojové sestavy mohou být výrazně oslabeny jadernými údery. Někdy bude nutné nejen upevňovat výhodné čáry, ale současně i odstraňovat následky po jaderných a chemických úderech nepřítele. Na přípravu obrany nebude zpravidla dostatek času a již v době přechodu do obrany může vzniknout situace, že některé jednotky budou nuceny odrážet zteč nepřítele.

Nedostatek času ovlivní i ženíjní budování obrany, organizaci palebného systému, přeskupení vojsk a další činnost. Jednotky a útvary budou nuceny vést obranu i na nevýhodných čarách a může nastat situace, že nestačí přeskupit bojové sestavy. Proto část sil a nebo dokonce všechny síly určené k dočasnému vedení obrany mohou vést obranný boj v útočných sestavách. Určité přeskupení bude zpravidla možné až u druhých sledů (záloh) pluků.

Samotné obraně může předcházet manévr sil a prostředků na ohrožený směr. Obrana tedy nemusí být vedena na směr, na němž se dříve útočilo. Obranný boj je obvykle krátkodobý, ale velmi úporný a vysoce aktivní (palbou i jednotkami).

Zvýšená pozornost, kterou věnujeme obraně, je plně opodstatněná. Obrana, i když není hlavním druhem boje, má své nezastupitelné místo. Není tečkou za útokem, ale útokem prolíná a podílí se na splnění celkového cíle boje. Důležitou činností, která obraně předchází, je přechod do obrany. Jde o složitou a náročnou činnost, uskutečňovanou za různé, často i velmi obtížné situace. V jejím průběhu se především snažíme o vytvoření příznivých podmínek k dosažení samotného cíle, proto i jí je třeba věnovat více pozornosti.